

τὸν κατεῖχε ἥταν ἀθώα, παιδική· δὲν ἥταν περιφρόνηση τοῦ "Αγνωστου· ἥταν ἀπλὴ ἄγνοια τοῦ "Αγνωστου.

13

Μιὰ μέρα πρὶν περάσουν οἱ δεκατρεῖς μέρες, καὶ δυὸς νύχτες πρὶν περάσουν οἱ τριανταεννιάκης νύχτες ποὺ ἥταν ἀναγκαῖες γιὰ νὰ διασχίσει τὴν οὐδέτερη ζώνη τοῦ κόσμου καὶ ἀπὸ προσθεν ἀνὰ φτάσει κἀποτελεῖται ὁ Ζαρατούστρας ἐναντίον τοῦ θεοῦ. Τί νάταν τάχα; "Ηταν τὴν ὕρα τοῦ δειλινοῦ. Γιὰ πρώτη φορά, μόστερ' ἀπὸ τόσες μέρες καὶ νύχτες, εἶχε ἀρχίσει νὰ ξεχωρίζει γύρω του τὸν ὄριζοντα. Γιὰ πρώτη φορά, ἀφότου μπήκε στὴν οὐδέτερη ζώνη τοῦ κόσμου, ἡ μετάβαση ἀπὸ τὴν ἡμέρα στὴ νύχτα δὲν ἥταν ἀπότομη, καὶ κάποιο ἥλιοβασίλεμα εἶχε σημειωθεῖ ποὺ εἶχε δώσει ἐνα περίεργο μῶβ χρῶμα στὴν ἀόρατη καὶ μακρυνὴ ἀκόμα ἄκρη τῆς ἑρήμου. Καὶ πρὸς τὴν διεύθυνση ἐκείνη, μὲ φόντο τὸ περίεργο μῶβ χρῶμα τοῦ ὄριζοντα, διακρίνει ὁ Ζαρατούστρας ἀξαφνα δυὸς καβαλάρηδες ποὺ τὸν ἀλογά τους, μὲ σκυμμένα τὰ κεφάλια, προχωροῦσαν ἀργά καὶ κουρασμένα. Ἐνῶ, ὅμως, τὰ κεφάλια τῶν ἀλόγων ἥταν σκυμμένα, τὰ κεφάλια καὶ τὰ κορμιὰ τῶν ἵππεων — τώρα κατάφερε νὰ τοὺς διακρίνει καθαρότερα — ἥταν ὀρθὰ καὶ ἀλύγιστα. Ναί, δὲν εἶναι κοινοὶ καβαλάρηδες, εἴπε μέσα του ὁ Ζαρατούστρας· εἶναι ἵππότες· καὶ εἶναι νέοι, νεώτεροι ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς ἀνθρώπους· πῶς βρέθηκαν τάχα ἐδῶ; Καὶ πότε ξεκίνησαν; Μήπως βρίσκομαι ἀκόμα κ' ἔγῳ στὸν δέκατον τρίτο αἰώνα; "Ετσι ὅπως εἶναι ντυμένοι, μοιάζουν μὲ ἵππότες τοῦ δέκατου τρίτου ἢ δέκατου τέταρτου αἰώνα.

Τότε θυμήθηκε ὁ Ζαρατούστρας ἐνα θρύλο· τὸ θρύλο αὐτὸν τὸν εἶχε ξεχάσει στὴν κορυφὴ καὶ στὴ σπηλιά του, ὅπως εἶχε ξεχάσει πολλὰ ἄλλα πράγματα. Τώρα ποὺ ξαναπλάστηκε ὁ Ζαρατούστρας, ξαναγύρισε κάπως καὶ ἡ μνήμη τῶν παιδικῶν του χρόνων· καὶ θυμήθηκε τὸ θρύλο. 'Ο θρύλος ἔλεγε:

*Στὴν τελευταία σταυροφορία
δυὸς ἵππότες πήγαιναν πλάϊ - πλάϊ...
Ο ἕνας τὸν ἄλλον μὲ ἄγωνία
κοιτοῦσε· « δ δρόμος ποῦ μᾶς πάει »;*

Ξεκίνησαν ἀπὸ πατρίδες
ποὺ ἔχουν καιρὸν πιὰ ξεχαστεῖ...
« Μὰ υπάρχ' ἡ Ἱερουσαλήμ ; Τὴν εἶδες ;
Γιατὶ δὲ φτάνουμε ; Γιατὶ » ;

Ψάχνουν δὲ ἔνας μέσ' στὰ μάτια
τοῦ ἄλλου τὸ δρόμο καὶ τὸ τέλος...
Βουλιάζουν κουρασμένα τὰ ὅτια
πότε στὴν ἄμμο, πότε στὸ ἔλος...

*Kai προχωροῦν δλο πιὸ πέρα
καὶ γίνονται δλο καὶ πιὸ νέοι...
Τοὺς ἔχασε τῇ ἴστορίᾳ μιὰ μέρα
καὶ ποὺ ἔχουν φτάσει δὲ μᾶς λέει...*

Μήπως τάχθηκα νὰ βρῶ ἐγὼ ὅσους ἔχασε τῇ ἴστορίᾳ ; — εἶπε μέσα του ὁ Ζαρατούστρας. Κι' ἀφοῦ ξαναθυμήθηκε τὸ θρύλο κ' ἔλεγε τὰ λόγια αὐτὰ μέσα του, κάθε ἀπόσταση ποὺ τὸν χώριζε ἀπὸ τοὺς δυὸ ίππότες εἶχε παραμερισθεῖ, καὶ τώρα οἱ τρεῖς τους ἦταν στὸ ἕδιο σημεῖο. 'Ο Ζαρατούστρας κοίταξε τοὺς δυὸ ίππότες καλὰ καὶ εἶπε μέσα του : Ναί, είναι οἱ ίππότες τοῦ θρύλου· είναι νέοι καὶ ὀραῖοι, νεώτεροι κι' ἀπὸ τοὺς πιὸ νέους ἀνθρώπους τῶν ἡμερῶν μου.

Ποιός είσαι ; — ρωτάει τὸν Ζαρατούστρα ὁ πρῶτος ίππότης ποὺ φαινόταν λίγο μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν ἄλλον.

'Εγὼ σᾶς ἀναγνώρισα. 'Εσεῖς δὲ μὲ ἀναγνωρίζετε ; Δὲν πειράζει· δὲν ἀξίζω ὅσο ἀξίζετε ἐσεῖς· ἐσεῖς είστε πάνοπλοι, ἐγὼ είμαι ἀοπλος.

Πᾶνε ἀμέτρητα χρόνια ποὺ δὲ μᾶς χρειάστηκαν πιὰ τὰ ὄπλα, λέει ὁ δεύτερος ίππότης ποὺ ἔμοιαζε λίγο νεώτερος ἀπὸ τὸν πρῶτο.

'Αφοῦ δὲ σᾶς χρειάζονται πιά, γιατὶ ἔξακολουθεῖτε νὰ τάχετε φορτωμένα ἐπάνω σας ; Δὲ λυπᾶστε τὸ κορμί σας, τῇ ἐστω τ' ἀλογά σας ;

Δὲ θὰ καταθέσουμε ποτέ μας τὰ ὄπλα, τοῦ λέει ὁ πρῶτος ίππότης· δὲν τὸ ἐπιτρέπει τὴν τιμὴν μας, δὲν τὸ ἐπιτρέπει τὴν νοσταλγίαν μας. Πές μας, ὅμως, ποιός εἰσ' ἐσύ ! 'Αμέτρητα τώρα χρόνια δὲ βρέθηκε κανεὶς στὸ δρόμο μας.

Μήπως θέλετε νὰ παραμερίσω ; Μήπως ἐπιθυμεῖτε νὰ χαθῶ ; Εἴμαι πρόθυμος νὰ κάμω ὅ, τι ἐπιθυμεῖτε, τοὺς λέει ὁ Ζαρατούστρας. ‘Ωστόσο, νὰ σᾶς πῶ ποιός εἴμαι, δὲν ἔχει σημασία. Τ’ ὅνομά μου δὲν εἶναι πιὰ οὐσιαστικὰ τὸ δικό μου.

Δὲν ἐπιμένουμε νὰ μᾶς τὸ πεῖς, τοῦ λέει ὁ δεύτερος ἵπποτης· οὔτε κ’ ἐπιθυμοῦμε νὰ παραμερίσεις καὶ νὰ χαθεῖς. Δὲν ἀνήκεις στοὺς ἄπιστους...

Ποῦ τὸ ξέρετε ὅτι δὲν ἀνήκω στοὺς ἄπιστους ; — ρώτησε μὲ ἀπορία ὁ Ζαρατούστρας.

Καὶ ἀν δὲν τὸ ξέρεις ἐσύ — τοῦ ἀπαντάει ὁ πρῶτος ἵπποτης —, τὸ ξέρουμε ἐμεῖς.

Καὶ ποιά εἰν’ ἡ πίστη σας πού, σύμφωνα μ’ ὅσα λέτε, πρέπει νάναι κ’ ἡ δική μου ; — ρώτησε ὁ Ζαρατούστρας.

Πάει πολὺς καιρὸς ἀφότου πιστέψαμε — τοῦ ἀπαντάει ὁ δεύτερος ἵπποτης — κ’ ἔτσι δὲν εἴμαστε σὲ θέση νὰ σοῦ ποῦμε ποιά ἀκριβῶς εἶναι ἡ πίστη μας. Πάντως ξέρουμε — ναί, τὸ ξέρουμε πολὺ καλά — ὅτι εἴμαστε πιστοί.

Θάθελα νὰ μάθω κάτι γιὰ τὴν πίστη σας ποὺ εἶναι καὶ πίστη μου, τοὺς λέει ὁ Ζαρατούστρας· μιλῆστε μου· ὅσο θολὰ κι’ ἀν θῶναι τὰ λόγια σας, καὶ τι θὰ ίδω μέσ’ στὰ θολὰ· καὶ τι θὰ μάθω γιὰ τὴν πίστη σας καὶ γιὰ τὴν πίστη μου.

“Ακουσες ποτέ σου νὰ γίνεται λόγος γιὰ τὴν Ἱερουσαλήμ ; — ρωτάει τὸν Ζαρατούστρα ὁ πρῶτος ἵπποτης.

Ναί, κάτι ἔχω ἀκούσει· κι’ ὁ θρύλος λέει ὅτι δὲ φτάσατε ποτέ σας στὴν Ἱερουσαλήμ, παρατήρησε ὁ Ζαρατούστρας· καὶ λέει ὁ θρύλος καὶ κάτι περισσότερο· λέει ὅτι ἀρχίσατε ν’ ἀμφιβάλλετε ἀν ὑπάρχει καν ἡ Ἱερουσαλήμ.

Ναί, ἀμφιβάλλουμε — τοῦ λέει ὁ δεύτερος ἵπποτης· ἡ ἀμφιβολία εἶναι μέσα στὴν πίστη· ἡ ἀμφιβολία στηρίζει τὴν πίστη. Οἱ ἄπιστοι καὶ οἱ ἀθεοί δὲν ἔχουν καμμιὰν ἀμφιβολία.

Δίκιο ἔχετε· ὡς ἐδῶ καὶ δώδεκα μέρες καὶ τριανταεφτά νύχτες, δὲν εἶχα κ’ ἔγω καμμιὰν ἀμφιβολία, ὅμολόγησε ὁ Ζαρατούστρας.

Κ’ Ἐκεῖνος δὲν ἀποροῦσε διόλου γιὰ τὶς ἀμφιβολίες τῶν μαθητῶν του, παρατήρησε ὁ πρῶτος ἵπποτης.

Ποιός «Ἐκεῖνος» ; — ρώτησε ὁ Ζαρατούστρας, καὶ κοίταξε τοὺς δυὸ σταυροφόρους μὲ μάτια γεμάτα προσδοκία.

‘Ἐκεῖνος ! — ἀπάντησε ὁ πρῶτος ἵπποτης· ὅποιος καὶ

νάταν, γιά μᾶς εἶν' Ἐκεῖνος ! Δέ θυμόμαστε πιὰ τ' ὄνομά του.

Μήπως λεγόταν Ζαρατούστρας ; — ρώτησε, σχεδὸν ἀθελά του, ὁ Ζαρατούστρας· ξέρω ὅτι κι' αὐτὸς δὲν παρεξηγοῦσε διόλου τὶς ἀμφιβολίες καὶ δυσπιστίες τῶν μαθητῶν του. Ἀντίθετα, μάλιστα, τοὺς συμβούλευε νὰ χάσουν τὸν Ζαρατούστρα, τὸ δάσκαλό τους, καὶ νὰ βροῦν τὸν ἑαυτό τους. Καὶ τοὺς εἶπε ὅτι θὰ γύριζε κοντά τους ὅταν θὰ τὸν εἶχαν ὅλοι τους ἀπαρνηθεῖ. Εἶχε πεῖ κι' ὁ Ζαρατούστρας—ἴσως κατὰ λάθος — μερικὰ σωστὰ καὶ καλὰ λόγια.

"Οχι, τ' ὄνομα Ἐκείνου δὲν ἔχει καμμιὰν ἡχητικὴ σχέση μὲ τὸ περίεργο καὶ βάρβαρο ὄνομα ποὺ ἀναφέρεις, παρατήρησε ὁ πρῶτος ἵππότης. Μὴν ὄνομάσεις πιὰ κανένα ὄνομα. Μπροστὰ στὸ ὄνομα Ἐκείνου δὲν ἰσχύει κανένα ἄλλο. Ἀφοῦ μάλιστα ξεχάσαμε τ' ὄνομα Ἐκείνου, δὲ θέλουμε ν' ἀκούσουμε τ' ὄνομα κανενὸς ἄλλου. Ἐκεῖνος, ἄλλωστε, δὲ ζήτησε ἀπὸ τοὺς μαθητές του νὰ τὸν ἀπαρνηθοῦν. Συγχωροῦσε τὶς ἀμφιβολίες καὶ τὶς δυσπιστίες τους, χωρὶς νὰ τὶς προκαλεῖ. Συγχώρησε ἀκόμα καὶ τὸ μαθητὴ ποὺ τὸν ἀπαρνήθηκε· τὸν εἶχε, ώστόσο, προειδοποιήσει ὅτι πρὶν ὁ ἀλέκτωρ φωνήσει θὰ τὸν ἀπαρνιόταν· προειδοποιώντας τον, ζητοῦσε νὰ τὸν κάνει προσεκτικό· δὲν ἐπιθυμοῦσε νὰ τὸν ἀπαρνηθεῖ ὁ μαθητὴς του· ἀφοῦ, ὅμως, τὸν ἀπαρνήθηκε, ἔδειξε κατανόηση καὶ τοῦ χάρισε τὴ συγγνώμη του.

Τὰ ὅσα μοῦ λέσι μοιάζουν γνωστά, εἶπε ὁ Ζαρατούστρας· κάπου καὶ κάποτε τ' ἀκουσα κ' ἔγώ. Πεῖτε μου κι' ἄλλα· θέλω νὰ ξαναθυμηθῶ μαζί σας κι' ἄλλα.

Δὲ θυμόμαστε πολὺ περισσότερα, τοῦ λέει ὁ δεύτερος ἵππότης· ἀφοῦ, ὅμως, τὸ ἐπιθυμεῖς, θὰ σοῦ ποῦμε ἀκόμα κάτι. Μιὰ μέρα τὸν ἔχασαν οἱ μαθητές του· βράδυασε, σκοτείνιασε, ἥ θάλασσα εἶχε σηκώσει κῦμα, φυσοῦσε ἀνεμος δυνατός· κ' ἐκεῖ ποὺ ἥ καρδιὰ τῶν μαθητῶν του ἀνησυχοῦσε, τοὺς φάνηκε ἀξαφνα πῶς κάποιος περπατοῦσε πάνω στὴ θάλασσα. Ποιός νάταν τάχα ; Ἐγώ εἰμι, τοὺς λέει Ἐκεῖνος. Ναί, Ἐκεῖνος ἦταν, ὁ ἴδιος, ὁ διδάσκαλος. Κι' ἀρκοῦσαν οἱ δυὸ μικρὲς λέξεις — Ἐγώ εἰμι — γιὰ νάναι παρών. Κι' ἀπὸ τότε είναι ἀδιάκοπα παρών.

Κ' είναι παρών καὶ τώρα ; — ρωτάει ὁ Ζαρατούστρας.

Καὶ βέβαια είναι παρών, ἀπαντάει ὁ πρῶτος ἵππότης.

Καὶ τὸν βλέπετε ; — ρωτάει ὁ Ζαρατούστρας ποὺ ἥ ψυχή του εἶχε γεμίσει μὲ τὴν πιὸ μεγάλη προσδοκία.

Τὸν βλέπουμε στὸ πρόσωπό σου, τοῦ ἀπαντάει ὁ δεύτερος ἵππότης.

"Ἄν εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὸν βλέπετε στὸ πρόσωπό μου, τότε τὸν βλέπω κ' ἐγὼ στὸ δικό σας τὸ πρόσωπο, εἶπε ὁ Ζαρατούστρας· κι' ὃσο νυχτώνει πιὸ πολύ, τόσο φωτεινότερο γίνεται τὸ πρόσωπό σας.

Δὲ θὰ νυχτώσει πιὸ πολύ, παρατήρησε ὁ πρῶτος ἵππότης· τὸ ἀποψινὸ δειλινὸ θὰ διαρκέσει ὅλη τὴν νύχτα· σὰν ἀπόψε γεννήθηκε Ἐκεῖνος.

Καὶ πῶς τὸ ξέρεις; — ρώτησε ὁ Ζαρατούστρας.

Εἴδαμε τὸν ἀστέρα του στὴν ἀνατολή, ἀπαντάει ὁ δεύτερος ἵππότης.

Σᾶς εὐχαριστῶ, γενναῖοι μου ἵππότες, τοὺς λέει ὁ Ζαρατούστρας· ἡ συνάντησή μας θὰ μοῦ μείνει ἀλησμόνητη. Ἡ πίστη σας εἶναι μεγάλη, βαθειὰ κι' ἀτράνταχτη. Τί σημαίνει κι' ὃν δὲν ξέρετε ποιά ἀκριβῶς εἶναι ἡ πίστη σας; Κι' ὃν δὲ λειτουργεῖ καλὰ ἡ μνήμη σας, λειτουργεῖ καλὰ ἡ ιαρδιὰ σας. Σημασία ἔχει ὅτι πιστεύετε, ἔστω κι' ἀμφιβάλλοντας γιὰ ὃσα περιέχει ἡ πίστη σας. Ὁ θρύλος λέει πῶς ἡ ἱστορία σᾶς ἔχασε. Μή σᾶς νοιάζει ὃν σᾶς ἔχασε ἡ ἱστορία· σᾶς βρῆκα ἐγὼ· κι' ἀφοῦ σᾶς βρῆκα, μὲ βοηθήσατε νὰ βρῶ τὸν ἑαυτό μου. "Οπως εἶχε χάσει ἔστις ἡ ἱστορία, ἔτσι εἶχα χάσει ἐγὼ τὸν ἑαυτό μου. Πόσον καιρὸ θὰ διαρκέσει ἀκόμα ἡ πορεία σας πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα; "Ω, τί καλὰ εἶναι νὰ προχωρεῖ κανένας ἀδιάκοπα. Δὲν ἔχει σημασία ὃν φτάνει ἡ δὲ φτάνει· σημασία ἔχει ὅτι προχωρεῖ. Σᾶς ζηλεύω, γενναῖοι μου ἵππότες· οἱ σταυροφορίες ποὺ περιγράφει ἡ ἱστορία ἀνήκουν στὸ παρελθόν· ἡ δική σας σταυροφορία εἶναι αἰώνια. Τί σημαίνει ὃν τὴν ἀγνοεῖ ἡ ἱστορία; Τὴν γνωρίζει Ἐκεῖνος· ναί, τὴν γνωρίζει Ἐκεῖνος ποὺ τὸ ὄνομά του ξεχάσαμε κ' ἐσεῖς κ' ἐγώ. Φοβᾶμαι, ὅμως, ὅτι τώρα πρέπει νὰ χωρίσουμε. Δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ μείνω περισσότερη ὥρα ἀκίνητος μαζί σας. "Έχω ὑποσχεθεῖ — σὲ ποιὸν τὸ ὑποσχέθηκα; σὲ κάποιον, ἵσως σ' Ἐκεῖνον — ὅτι θὰ συνεχίσω ἀδιάκοπα τὴν πορεία μου δεκατρεῖς μέρες καὶ τριπλάσιες νύχτες. Ἡ παρουσία σας μ' ἔκαμε ν' ἀθετήσω ὃς ἔνα σημεῖο τὴν ὑπόσχεση ποὺ ἔδωσα· δὲν κάνει νὰ τὴν ἀθετήσω περισσότερο. Πῶς νὰ σᾶς εὐχαριστήσω γιὰ τὸ μεγάλο καλὸ ποὺ μοῦ κάνατε; Μοῦ διδάξατε ὅτι ὑπάρχει Ἐκεῖνος, ὅποιο καὶ νάναι τὸ ὄνομά του. Ἡ μόνη ἀνταπόδοση ποὺ μπορῶ νὰ σᾶς κάνω,

είναι νὰ σᾶς προσφέρω τοὺς τρεῖς ἄρτους ποὺ ἔχω μαζί μου, καὶ τὸ παγούρι μου ποὺ είναι γεμάτο νερό. Χωρὶς ἄλλο θὰ πεινᾶτε καὶ θὰ διψᾶτε, γευναῖοι μου ἵππότες.

Κ' ἐνῶ ὁ Ζαρατούστρας ἀπλωνε τὰ χέρια του προσφέροντας τοὺς ἄρτους καὶ τὸ παγούρι του, ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸν ἵππότες τοῦ λέει :

Σ' εὔχαριστοῦμε κ' ἐμεῖς γιὰ τὴν προσφορά σου· δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἀρνηθοῦμε· οἱ τρεῖς ἄρτοι καὶ τὸ νερὸν μᾶς προσφέρεις μᾶς φτάνουν γι' ἀρκετούς αἰῶνες.

14

Καὶ ὁ Ζαρατούστρας ἔμεινε πάλι μόνος. Καὶ ἀρχισε πάλι νὰ βαδίζει. Μιὰ μέρα καὶ δυὸν νύχτες τὸν χώριζαν ἀπὸ τὸ τέρμα, ἀπὸ τὶς μεγάλες πεδιάδες τῆς ζωῆς. Οἱ δώδεκα μέρες καὶ οἱ τριανταεφτὰς νύχτες πέρασαν εὔκολα. Πῶς, ὅμως, θὰ περνοῦσαν ἡ μιὰ μέρα καὶ οἱ δύο δύο νύχτες ποὺ ἀπόμεναν ἀκόμα; Ὁ Ζαρατούστρας σκέφθηκε : Τὸ πολὺ είναι εὔκολο· τὸ λίγο είναι δύσκολο· καὶ τώρα ἔχω μπροστά μου αὐτὸν τὸ λίγο ποὺ μοιάζει τεράστιο, ἀκατόρθωτο. "Ως τώρα δὲ μετροῦσα καν τὶς μέρες καὶ τὶς νύχτες περνοῦσαν μόνες τους· ἐγὼ περπατοῦσα, κι' αὐτὲς περνοῦσαν. Τώρα, ὅμως, τὶς μετράω. Τὶς δώδεκα μέρες δὲν τὶς μετροῦσα· τὴ μιὰ τὴ μετράω· καὶ μετρώντας την τὴ βλέπω μπροστά μου σὰ βουνό, ἀκίνητη, ἀμετάθετη. Κάθε δευτερόλεπτο ποὺ περνάει μοῦ δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν ἀφαιρεῖται, ἀλλὰ προστίθεται στὸ χρόνο τῆς μιᾶς καὶ μοναδικῆς μέρας ποὺ ἔχω ἀκόμα μπροστά μου. Καὶ οἱ δυὸν νύχτες; Τί γίνεται μὲ τὶς δυὸν νύχτες; Αὐτὲς δὲν τὶς ὑπολογίζω τόσο ὅσσο τὴ μιὰ μέρα. Αὐτὴ — ἡ μιὰ μέρα ποὺ τὴ μετράω καὶ τὴν ξαναμετράω ἀδιάκοπα — είναι τὸ μεγάλο μου πρόβλημα. Πῶς θὰ τὸ λύσω τὸ πρόβλημα αὐτό;

Ο Ζαρατούστρας βάδιζε σκεπτικὸς καὶ ἀνήσυχος. Εἶχε νὰ λύσει τὸ πρόβλημα. Ποιό πρόβλημα; Δὲν ἔξερε καν ποιό είναι τὸ πρόβλημα ποὺ ἔπρεπε νὰ λύσει. Κι' αὐτὸν ἥταν τὸ χειρότερο ἀπ' ὅλα. "Οσο δύσκολο κι' ἀν είναι ἔνα πρόβλημα, τὸ ὅτι τὸ γνωρίζεις — αὐτὸν είναι κάτι: αὐτὸν είναι ἡδη ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους, ἡ μισή του λύση. "Οταν, ὅμως, δὲ γνωρίζεις καν ποιό είναι τὸ πρόβλημα ποὺ ὠστόσο ὑπάρχει μπροστά σου καὶ σὲ βασανίζει, αὐτὸν είναι φοβερό.

Οι δυὸς νύχτες θὰ περάσουν εὔκολα, σκέφθηκε ὁ Ζαρατούστρας· εἴτε κοιμᾶσαι, εἴτε ξαγρυπνᾶς, οἱ νύχτες εἶναι γλυκές, τὸ σκοτάδι σὲ χαῖδεύει, σὲ προστατεύει, σὲ ἀγκαλιάζει. ‘Η μέρα, ὅμως, εἶναι ἀτέλειωτη· καὶ ἡ μιὰ — ἡ τελευταία ποὺ ἀπομένει — εἶναι πιὸ ἀτέλειωτη ἀπὸ τὶς πολλές. ‘Η μέρα δὲν σοῦ ἀνήκει, ἐνῶ ἡ νύχτα σοῦ ἀνήκει· ἡ μέρα ἀνήκει σ’ ὅλα γύρω σου, σ’ ὅλα ὅσα ξεσκεπάζει μὲ τὸ φῶς της· ἡ νύχτα τὰ σκεπάζει ὅλα καὶ ἀνήκει μόνο σὲ σένα· σοῦ κρύβει τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σου μέσ’ στὴν ἀγκαλιά της καὶ γίνεται ἐν αἷμαζί σου· ἡ μέρα δὲν ἔνωνεται ποτὲ μαζί σου· εἶναι ξένη· βρίσκεται ἀπέναντί σου καὶ σοῦ λέει κάθε στιγμή: ἔχεις νὰ κάνεις καὶ τοῦτο, ἔχεις νὰ κάνεις κ’ ἔκεινο, ἔχεις νὰ παραλείψεις τοῦτο, ἔχεις νὰ παραλείψεις ἔκεινο. ‘Η μέρα εἶναι σκληρή, δὲ δέχεται νὰ καλύψει τίποτε, δὲ συμβιβάζεται, δὲν ὑποχωρεῖ. Πολλοί φοβοῦνται τὶς νύχτες· γιατὶ τὶς φοβοῦνται; Τὶς μέρες πρέπει νὰ φοβοῦνται. Τὸ πολὺ ποὺ μπορεῖ νὰ σοῦ συμβεῖ τὴν νύχτα εἶναι νὰ πεθάνεις· εἶναι, ὅμως, τόσο ἄνετο νὰ περάσεις ἀπὸ τὸ ἔνα σκοτάδι στὸ ἄλλο! Εἶναι κι’ αὐτὴ μιὰ ὥραία ἀπόστολὴ τῆς νύχτας· σὲ προετοιμάζει γιὰ τὸ θάνατο. Γιατὶ νὰ φοβοῦνται, λοιπόν, οἱ ἀνθρώποι τὶς νύχτες; Τὸ χειρότερο ποὺ ἔχουν νὰ πάθουν εἶναι νὰ πεθάνουν· κι’ αὐτὸς εἶναι τὸ καλύτερο. ‘Ωστόσο, ἐγὼ δὲν ἔχω ἀκόμα τὸ δικαίωμα νὰ πεθάνω. ‘Έχω νὰ ἐκτελέσω τὸ ἔργο μου. ‘Ο μόνος λόγος ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ μὴ θέλουμε νὰ πεθάνουμε εἶναι ὅχι γιατὶ θέλουμε νὰ ζήσουμε, ἀλλὰ γιατὶ πρέπει νὰ ἐκτελέσουμε τὸ ἔργο μας.

Οἱ σκέψεις αὐτὲς ἔκαμαν τὸν Ζαρατούστρα νὰ ξεφύγει λίγο ἀπὸ τὴν τυραννικὴ πίεση ποὺ ἀσκοῦσε ἐπάνω του ἡ τελευταία μέρα ποὺ τὸν χώριζε ἀπὸ τὸ τέρμα του, ἀπὸ τὶς μεγάλες πεδιάδες. Καὶ εἶπε ὁ Ζαρατούστρας στὶς σκέψεις του: ‘Ἐλάτε, καλές μου σκέψεις, μὴ μ’ ἀφήνετε μόνον· ἄλλοι θέλουν ν’ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὶς σκέψεις τους· καὶ δὲν ἔχουν ἵσως ἄδικο, γιατὶ εἶναι συνήθως μικρές. ‘Ἐγὼ δὲ θέλω ν’ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ σᾶς, καλές μου σκέψεις· θάπρεπε, ἀντίθετα, ν’ ἀπαλλάξω σᾶς ἀπὸ μένα, γιατὶ εἰμ’ ἐγὼ πολὺ μικρὸς γὰρ σᾶς. Δὲ μπορῶ, ὅμως, νὰ σᾶς ἀπαλλάξω ἀπὸ μένα, γιατὶ σᾶς χρειάζομαι· μὲ σώζετε ἀπὸ τὸ κενό. ‘Ἐλάτε λοιπόν, καλές μου σκέψεις· χορέψτε ἐπάνω μου, μὴ μ’ ἀφήνετε νὰ ἥσυχάσω· ἀν ἥσυχάσω, ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νὰ πεινάσω, νὰ διψάσω ἢ ν’ ἀποκοιμηθῶ. Καὶ τότε — ἀν ἀποκοιμηθῶ — θὰ χάσω τὴν

τελευταία μέρα πού μὲ χωρίζει ἀπὸ τὸ τέρμα τῆς πορείας· καὶ μπορεῖ νὰ τὴ χάσω γιὰ πάντα.

"Ετσι, ὁ Ζαρατούστρας περπατοῦσε καὶ σκεπτόταν. Δὲν ἔπαψε οὔτε μιὰ στιγμὴ νὰ περπατάει· δὲν ἔπαψε οὔτε μιὰ στιγμὴ νὰ σκέπτεται. Κι' ὅσο γιὰ τὶς δυὸς νύχτες, αὐτὲς πέρασαν κάπως πιὸ εὔκολα· καὶ πέρασαν χωρὶς νὰ πεθάνει· αὐτὸς ἦταν τὸ μόνο ποὺ μποροῦσε νὰ τοῦ συμβεῖ· ἀλλὰ δὲν πέθανε. 'Η τελευταία, ὅμως, μέρα πού ἔπρεπε νὰ τὴν περάσει κι' αὐτὴ στὴν οὐδέτερη ζώνη τοῦ κόσμου, πέρασε πολὺ δύσκολα. 'Ο Ζαρατούστρας εἶχε τὴν ἐντύπωση ὅτι ἡ μέρα αὐτὴ – ἡ δέκατη τρίτη – εἶχε σχέση μ' ἐνα δικό της χρόνο· μήπως ὁ χρόνος της (σκέφθηκε ὁ Ζαρατούστρας) εἴναι ὁ χρόνος τοῦ 'Ἐρμῆ καὶ ὅχι τῆς Γῆς; "Αν χρόνος τῆς εἴναι ὁ χρόνος τοῦ 'Ἐρμῆ, τότε, γιὰ νὰ περάσει ἡ σημερινὴ μέρα, πρέπει νὰ περάσουν ὄγδόντα ὄχτὼ μέρες τῆς Γῆς! Μά... βρίσκομαι, τάχα, στὴ Γῆ; Κινεῖται, τάχα, ἡ σφαῖρα ποὺ ἔπάνω της πατάω; "Έχω τὸ αἰσθημα ὅτι τὰ πάντα εἴναι ἀκίνητα καὶ ὅτι μόνον ἐγὼ κινοῦμαι. "Αν κινοῦμαι μόνον ἐγώ, καὶ ὅλα τ' ἀλλα είναι ἀκίνητα, τότε ὁ χρόνος εἰν' ἔξαρτημένος ἀπὸ τὴ στροφὴ ποὺ κάνω ἐγὼ ὁ ἴδιος γύρω ἀπὸ τὸ δικό μου τὸν ἀξονα!

'Ο Ζαρατούστρας, χωρὶς νὰ τὸ θέλει, εἶχε ἀρχίσει νὰ παραλογίζεται. Καὶ τőξερε ὅτι τὰ ὅσα ἔλεγε στὸν ἑαυτό του ἄγγιζαν τὸν παραλογισμό· ἀλλὰ δὲ μποροῦσε νὰ κάνει ἀλλιῶς· εἶχε πολὺ κουραστεῖ· ὅση δύναμη χρειάστηκε γιὰ νὰ νικήσει τοὺς πιὸ μεγάλους πειρασμοὺς τοῦ κόσμου, τόση ἀδυναμία ἔνιωθε μετὰ τὴ νίκη του. 'Ο Ζαρατούστρας εἶχε νικήσει ὡς δύνθρωπος, ὅχι ὡς ὑπεράνθρωπος· ἡ νίκη του τὸν εἶχε κουράσει, ἔξαντλήσει· κ' ἡ τελευταία αὐτὴ μέρα δὲν ἔννοοῦσε νὰ περάσει! "Αν ἡ σκέψη του ἔφτανε στὸν παραλογισμό, ἔφτανε μόνο καὶ μόνο γιὰ ν' ἀποφύγει τὴν ἀπελπισία. 'Ενῶ, ὅμως, παραλογίζόταν γιὰ νὰ μὴν ἀπελπισθεῖ, αἰσθάνθηκε ξαφνικὰ μιὰν ἀπέραντη διανοητικὴ ἥρεμία: Τί συμβαίνει; — εἶπε στὸν ἑαυτό του καὶ κοίταξε γύρω του. "Ως ἐδῶ καὶ λίγες στιγμὲς ἡ μέρα ἔμοιαζε σὰ νὰ μὴν προχωρεῖ· καὶ τὸ τοπίο ἦταν οὐδέτερο, ἀσύλληπτο, ἀφύσικο. Ξαφνικά, ὁ Ζαρατούστρας ἔνιωσε ἐνα ἀεράκι νὰ δροσίζει τὸ μέτωπό του· τὸ τοπίο γύρω του εἶχε ξαναγίνει φύση, φύση πραγματική· καὶ ἥλιος ἔδυε μὲ τὸν πιὸ φυσικὸ καὶ αὐτονόητο τρόπο. Καὶ τὸ πιὸ παράξενο ἦταν τοῦτο: ἐνῶ ὁ Ζαρατούστρας περπατοῦσε δεκα-

τρεῖς μέρες καὶ τριπλάσιες νύχτες διασχίζοντας τὴν οὐδέτερη ζώνη τοῦ κόσμου, ξαφνικὰ διαπιστώνει ὅτι πίσω του ἦταν ἀκόμα τὸ ἕδιο τὸ βουνὸν ποὺ εἶχε, ἐδῶ καὶ δεκατρεῖς μέρες καὶ τριανταεννιάτης, ἀφήσει πίσω του· καὶ μπροστά του ἦταν μιὰ ὄμορφη κοιλάδα. Ἡ οὐδέτερη ζώνη τοῦ κόσμου εἶχε ἐξαφανισθεῖ, εἶχε ἐπιστρέψει στὸν κόσμο τῆς φαντασίας.

15

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἀκούστηκε ὁ ἥχος μιᾶς γειτονικῆς καμπάνας ποὺ σήμαινε τὸν ἔσπερινό. 'Ο Ζαρατούστρας ἔβαλε τὰ δυνατά του γιὰ νὰ θυμηθεῖ τὸ νόημα τοῦ ἥχου ποὺ ἤκουγε. Καὶ κάτι θυμήθηκε· τὸν Βόηθησε ἡ καρδιά του πού, δίχως νὰ τὸ ξέρει καν ὁ ἕδιος καὶ δίχως τὴν ἄνειά του, εἶχε μείνει πιστὴ στὶς παιδικές του συγκινήσεις. Καὶ ὁ Ζαρατούστρας εύχαριστησε τὴν καρδιά του γιὰ τὴν ἀνυπακοὴ ποὺ τόσα χρόνια εἶχε δεῖξει ἀπέναντί του.

'Ο ἥλιος εἶχε πιὰ δύσει. Ἡ ὄμορφη κοιλάδα προσπαθοῦσε νὰ κρατήσει τὸ φῶς τοῦ ἥλιου ποὺ εἶχε δύσει, καὶ τὸ χάριζε στὰ μάτια τοῦ Ζαρατούστρα συνδυασμένο μὲ τὰ πιὸ ἀπαλὰ χρώματα. Καὶ τὰ πιὸ ἀπαλὰ εἶναι τὸ πράσινο, τὸ ρόζ, τὸ γαλάζιο, τὸ μάρβη.

Πρὶν σβήσουν τὰ χρώματα καὶ σκοτεινιάσει, θὰ φτάσω στὸ σπιτάκι ποὺ εἰν' ἐκεῖ κάτω, εἶπε μέσα του ὁ Ζαρατούστρας. "Οποιος κι' ἂν κατοικεῖ στὸ σπιτάκι αὐτό, εἶναι γείτονάς μου· θὰ μὲ ἀναγνωρίσει, ὅμως, κ' ἐκεῖνος γιὰ γείτονά του; 'Εγὼ δὲν ἔχω σπίτι πλάι του, δὲν ἔχω πουθενὰ δικό μου σπίτι. Πῶς μπορῶ νάχω γείτονα, χωρὶς νάχω σπίτι δικό μου; 'Ωστόσο, ἐγὼ αἰσθάνομαι τὸν ἀφέντη τοῦ μικροῦ αὐτοῦ σπιτιοῦ, τὸν ἀγνωστό μου, γείτονα καὶ φίλο μου. Τὸ σπιτάκι αὐτὸ μοιάζει νάναι τὸ τελευταῖο σπίτι τοῦ κόσμου. Γιατί τὸ τελευταῖο; Μπορεῖ νάναι καὶ τὸ πρῶτο.

Καλῶς ἥρθες, ξένε· πέρασε μέσα, λέει τοῦ Ζαρατούστρα ὁ νοικοκύρης.

Δὲν εἶμαι ξένος· εἶμαι γείτονάς σου, τοῦ ἀπαντάει ὁ Ζαρατούστρας.

"Αν εἶσαι γείτονάς μου, πρέπει νάσαι ὁ Θεός· δὲν ἔχω ἄλλο γείτονα ἀπὸ τὸ Θεό, παρατήρησε ὁ νοικοκύρης.

Δὲν εἶμαι ὁ Θεός, εἶπε μὲ σταθερὴ φωνὴ, ποὺ ἔδειχνε αὐτοπεποίθηση, ὁ Ζαρατούστρας.

'Αφοῦ χτύπησες τὴν πόρτα μου μπορεῖ νάσαι κάλλιστα

Θεός· μπορεῖ νάσαι χωρὶς νὰ τὸ ξέρεις ὁ Ἰδιος, τοῦ λέει μὲ καλωσύνη ὁ νοικοκύρης.

"Ἔχουν χτυπήσει κι' ἄλλοι τὴν πόρτα σου; — ρωτάει ὁ Ζαρατούστρας.

Πολλοὶ ἔχουν χτυπήσει τὴν πόρτα μου, ἀπαντάει ὁ νοικοκύρης· τὸ σπίτι μου εἶναι πιὸ πολὺ γιὰ τοὺς ἄλλους παρὰ γιὰ μένα.

Καὶ βλέπεις στὸ πρόσωπο ὅ λων τὸ Θεό; — ρωτάει ὁ Ζαρατούστρας.

Γιατὶ ὅχι; Τί ἔχω νὰ χάσω; "Ἄν δὲν ἔβλεπα τὸ Θεὸν στὸ πρόσωπο ὅλων, θὰ μποροῦσε νὰ συμβεῖ νὰ ρθεῖ μιὰ μέρα ὁ Ἰδιος ὁ Θεός καὶ νὰ μὴν ἀναγνωρίσω τὸ Θεὸν οὕτε στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰδιου τοῦ Θεοῦ.

Μιλᾶς περίεργα, τοῦ λέει ὁ Ζαρατούστρας ποὺ εἶχε μπεῖ πιὰ στὸ σπίτι καὶ εἶχε καθήσει.

Εἰμ' ἕνας ἀπλὸς γεωργός· δὲν ξέρω νὰ μιλήσω καλύτερα, τοῦ λέει ὁ νοικοκύρης. 'Ωστόσο, ξέρω μερικὰ πράγματα κ' ἐγώ· ξέρω ὅτι εἶσαι κουρασμένος, ὅτι διψᾶς, ὅτι πεινᾶς. Σοῦ τάχω ἔτοιμα ὅλα. Τὸ τραπέζι εἶναι στρωμένο. Πιές πρῶτα λίγο νερό. Καὶ τὸ κρεββάτι σου εἶν' ἔτοιμο. 'Η γυναίκα μου εἶναι στὴν κουζίνα κ' ἔτοιμάζει κάτι καλὸ καὶ ζεστό. 'Ο γιός μου πῆγε ν' ἀρμέξει τὴ γελάδα μου γιὰ σένα. Δὲ μὲ νοιάζει ἂν εἶσαι ὁ Θεός ἢ ὅχι· θὰ μποροῦσες νάσαι ὁ Θεός. Κι' αὐτὸ μοῦ φτάνει: μοῦ φτάνει ὅτι θὰ μποροῦσες νάσαι.

Λέεις νὰ χάνει τὸ δρόμο του κι' ὁ Θεός, ὅπως τὸν ἔχασα ἐγώ; — ρωτάει ὁ Ζαρατούστρας.

Δὲν ξέρω, ἀπαντάει ὁ νοικοκύρης· δὲ μπορῶ νὰ ξέρω τί κάνει ὁ Θεός· μήπως τὸ ξέρεις ἐσύ;

Δὲν ξέρω τίποτε, εἶπε ὁ Ζαρατούστρας. 'Εσύ ὁ γεωργὸς θὰ ξέρεις χωρὶς ἄλλο περισσότερα ἀπὸ μένα. Πέρι μου ὅσα ξέρεις γιὰ τὸ Θεό.

Ξέρω ὅτι ὑπάρχει, ἀπάντησε ὁ νοικοκύρης· δὲν ξέρω τίποτε περισσότερο. 'Αλλὰ καὶ νᾶξερα κάτι περισσότερο, δὲ θὰ μιλοῦσα. Μπορεῖς ὁ Θεός νὰ μὴ θέλει νὰ μαρτυρᾶμε ὁ ἕνας στὸν ἄλλον ὅσα ξέρουμε γι' αὐτόν.

Γιατὶ νὰ μὴ θέλει; — ρωτάει ὁ Ζαρατούστρας.

Γιὰ νὰ μπορεῖς δικαίησης νὰ τὰ μαθαίνει μόνος του, ἢταν ἢ ἀπάντηση τοῦ νοικοκύρη.